

Рада Смедовска

Мерси, аз само в кръга на шегата казвам, че от сутринта се наблюдава тази тенденция на РискМонитор да му се дава последната дума, това в кръга на шегата, разбира се. Аз ще направя само много кратък коментар на четири от тези точки. Първо по отношение на профила на ДАНС. Както каза Стефан, ДАНС продължава да съществува в общественото пространство като институция, чийто характер е доста замъглен. От една страна се каза, че на законодателно равнище това е чисто разузнавателен орган, който има три основни дейности – оперативно-издирвателна, контролна и информационна. Посочи се, че служителите на ДАНС нямат право да извършват досъдебно производство по реда на наказателно-процесуалния кодекс, т. е. че те нямат разследващи правомощия. Поясни се, че оперативно издирвателната дейност не означава разследващи функции, както и че НПК не дава никаква възможност на ДАНС да извършва наказателно-процесуални действия. Нормативната база, обаче, ни насочва към обратното твърдение. Аз ще си позволя само да цитирам една разпоредба от закона, според която оперативно-издирвателната дейност има за цел изготвяне и съхраняване на веществени доказателствени средства и предоставянето им на съответните органи на съдебната власт. Сега, няма съмнение, че събирането на веществени доказателствени средства е елемент от наказателното производство и присъщо на разследващите органи. Освен това, за да бъдат годни тези доказателствени средства, те трябва да бъдат събрани по наказателно-процесуален ред. И както посочи господин Шекерджиев сутринта, за да бъдат те достоверни и за да има някаква осъдителна присъда, е желателно те да бъдат, дори не желателно, ами е редно те да бъдат събрани под строгия надзор на прокуратурата, която ще бъде отговорна за изработването на обвинителния акт. Кое то ни кара да смятаме, че ДАНС неминуемо трябва да бъде вкарана в рамките на наказателно-процесуалния ред, за да могат доказателствата, които тя събира, да бъдат годни за съда. Но тя няма правото да го прави по закон това нещо, освен това има една друга разпоредба в началото на закона, която казва, че ДАНС извършва дейността си въз основа на защита на информация и на източниците на придобиването на тази информация. Е, добре тогава, как се събират веществени доказателствени средства въз основа на защита на тази информация? Това са две взаимно изключващи се разпоредби, които абсолютно обезсмислят правомощието на ДАНС. Сега, аз не оспорвам това й право, сигурно информацията, която се събира в рамките на оперативно-издирвателната дейност може да бъде много ценна за съдебното производство, но изниква въпросът защо на една разузнавателна служба, чиято дейност по природа е секретна, й трябва да събира доказателства за съдебния процес, за това си има разследващи органи. Т.е. на законодателно равнище има редица противоречия, които пречат на работата на ДАНС, които или трябва да бъдат изчистени и отстранени или много добре аргументирани защо те съществуват. Защото аз продължавам да разсъждавам наивно и да смятам, че това не е въпрос на недоглеждане, не е въпрос на сору-paste от един друг закон, а че има някакъв умисъл. Но повтарям, това е някакво мое наивистично виждане. Сега по отношение на целите на ДАНС. Опитът на страните, в които има изградени специализирани органи за разследващи или разузнавателни органи за борба с организираната престъпност показва, че съществува една тенденция на много широко дефиниране на техния мандат, което обаче на практика се оказва естествена пречка при осъществяването на техния оперативен мандат. И в този контекст си мисля, че ако на българска територия на ДАНС й бъдат отнети съдържателните определения на задачите, това ще създаде определени обструкции при упражняването на нейната дейност, като този риск ще бъде подпомогнат от факта, че в България няма дефиниция на понятието организирана

престъпност, както няма дефиниция на понятието национална сигурност. Сега, аз ще си позволя да подкрепя тезата с два конкретни примера на страни, които са се сблъскали с този проблем, едната е Южна Африка. Всеки може да каже, че Южна Африка не е Европа, но на мен ми се наложи да изследвам опита на Южна Африка с организираната престъпност и открих доста симпатични аналогии, които могат да бъдат направени между България и Южна Африка. В ЮАР се създава една дирекция за специални операции, това е специализиран разследващ орган, който до скоро беше поставен под шапката на прокуратурата, но оттук нататък ще бъде преместен под ръководството на южноафриканската полицейска служба. Мандатът на тази дирекция е формулиран доста широко. Тя може да образува наказателно производство, може да извършва всякакви разследвания, свързани с организирана престъпност, може да събира, анализира и съхранява всякаква информация, свързана с дейността си. Като тази широка дефиниция се прави умишлено, за да може много по-голям брой престъпления да влизат в обхвата на нейните действия. Дирекцията обаче си дава сметка, извършвайки своята конкретна дейност, че това пречи фактически на нейния оперативен мандат, вследствие на което тя е принудена сама да изработи една система от вътрешни критерии и фактори, които ѝ подпомагат да дефинира много по-точно нейните задачи. Там това произлиза и от факта, че на законово равнище няма унифицирано понятие, няма унифицирана дефиниция за това що е то организирана престъпност и всяка служба по свое собствено усмотрение избира дефиницията, която тя би искала да използва за целите на нейната дейност. Но така или иначе тези вътрешни правила, изградени от дирекцията, не представляват мандат в истинския смисъл на думата, вследствие на което дирекцията, преди да предприеме някакви конкретни действия, прекарва един много дълъг период от време, в който прави преценка какво трябва да се върши, дали даденото престъпление влиза в сферата на нейните действия, а всичко това неминуемо поставя под въпрос и нейната ефективност. Другият пример е свързан с агенцията за борба с тежката организирана престъпност, която е създадена във Великобритания. Тук се спомена, че тя, подобно на ДАНС, също има доста неясен институционален характер, обаче се оказва, че на британска територия това не е особено голям проблем. Мисията на тази агенция е формулирана така: тя е създадена за намаляване на щетите, нанесени от организираната престъпност. Като тук правим уточнението, че законодателството, което е основополагащо, не дава дефиниция на това що е то тежка организирана престъпност. Което, разбира се, веднага се оценява като някакъв недостатък и като предпоставка за много широка интерпретация на функциите на агенцията за борба с организираната престъпност. Примерът на Великобритания показва, че този широк мандат оказва негативно влияние върху друг аспект. Там е много трудно да се направи преценка за ефективността на тази служба, и то именно поради това, че нейните задачи не са много ясно и конкретно разписани. И в този смисъл си мисля, че ако българският законодател избере този подход на широката дефиниция, ДАНС ще бъде изправена пред същите сценарии. Тя ще трябва да създава свои собствени правила, които да уточняват задачите ѝ. Това ще ѝ пречи да реагира бързо и адекватно на конкретни действия и може да се достигне до момент, в който тя ще прекарва много повече време в преценка какво трябва да се направи, отколкото да извършва някакви конкретни действия и това вече ще рефлектира върху оценката за нейната ефективност. Третото нещо, върху което искам да се спра, са задачите. Значи, необходимостта от това задачите на ДАНС да бъдат периодично актуализирани, е безспорна. Една възможност това да става, както каза Стефан, е през стратегии за национална сигурност. Малко обезпокоителен е фактът, че последните десет години стратегията не е била пренаписвана, т.е. има съмнение дали тази тенденция може да се промени. Но така или иначе много е важно дори на

законодателно равнище да се поясни кой определя приоритетите на ДАНС. Дали това е изпълнителната власт, или някакъв вътрешен управителен орган, вътре в самата ДАНС. За да се избегнат критики от типа на това, че ДАНС е политически инструмент, че тя изпълнява поръчки и че върху нея се упражнява сериозно политическо влияние, много е важно самата агенция да произвежда някакъв собствен авторски документ, независимо под каква форма, който да записва заплахите и рисковете в сферата на националната сигурност. Един такъв документ ще ѝ бъде полезен поне за две неща. Едното е, че ще се знае за един определен период от време, да речем, една година, какви са приоритетите, върху които тя ще работи, а след това тя ще може много по-лесно да изготви своя годишен доклад, в който отчита дейността си, защото ще може срещу конкретния стратегически приоритет да опише конкретните действия, които са били предприети, както и резултатите от тях. И си мисля, че независимо от секретния характер на агенцията този тип материали и стратегически документи трябва да бъдат едни от малкото, до които има публичен достъп. Това е просто световна практика. Това повишава прозрачността, вследствие на което се оказва влияние върху изграждането на някакъв положителен образ в общественото пространство, т.е. всичко това би било от полза единствено и само за самата ДАНС. Последното, върху което искам да се спра, е контролът. Както каза Стефан, ние миналата година го обсъждахме, сега пак говорим за него, нищо чудно догодина със същия интензитет да следим този въпрос. Сега около въпроса за контрола се произведоха няколко абсурда, като единия от тях няма да коментирам, за него се каза много, това е на практика създадената и нефункционираща комисия, която трябва да осъществява контрол върху ДАНС. На практика се достигна дотам, че на този етап няма да бъде упражняван никакъв контрол върху агенцията. С изменение на правилника се премахнаха правомощията на вътрешната комисия, т.е. на този етап ние контрол върху ДАНС няма да имаме. Но другото нещо, което ми се вижда по-съществено е, че всъщност няма обществен дебат за това как трябва да се извършва парламентарния контрол и какви са механизмите за ефективен надзор на сектора за сигурност. При положение, че в България подобна стъпка се прави за първи път, това налага някак си промяна на управленски нагласи, сериозно преосмисляне на принципите, върху които се гради един такъв надзор. И си мисля, че дебатът трябваше да протече в обратна посока. Трябваше първо да се преосмислят принципите, върху които ще се изгради този контрол и едва тогава да се зацикля върху структурни въпроси за това каква да е комисията и в какъв състав. Още повече, че по последните два въпроса международните стандарти са много ясни. Там се казва, че трябва да има специализиран орган, който да не е многоброен, за да може неговата работа да бъде по-ефективна и този орган трябва да бъде създаден на принципа на многопартийността. На международен език се говори много повече за принцип на многопартийност, а не на паритетност. Тук обаче това породя яростна реакция. Така че всичко това можеше да ни спести този деветмесечен период, десетмесечен вече, в който ние дебатирахме какъв трябва да бъде органът, който да упражнява контрол. И за България беше някак си много по-лесно да се впише в международните стандарти, щяхме да си спестим дебати около това какво трябва да е председателството на комисията, защото по този въпрос също има много ясни препоръки: председателството трябва да става от опозицията или да се председателства на ротационен принцип между опозиция и управляващи. България обаче отново се отклонява от стандартите. Но така или иначе, правомощията на комисията, които са описани в едни много кратки три точки в изменението на правилника, са доста широко формулирани и на практика на комисията се дават минимални правомощия. Това, което е сигурно, е, че тя ще извършва някакъв административен контрол, тоест ще следи доколко вътрешно-административните актове са съобразени със закона. Де факто две от точките от общо три абсолютно

поставят под въпрос ефективността на контрола. Едното, върху което няма да се спирам, за да не отегчавам, е контролът върху оперативните въпроси и проблемът с консенсуса там, за него много се каза. Но другото, което ми се вижда по-съществено, е контролът върху бюджета. Така както е формулирано в момента, комисията има право да дава само становище върху бюджета, тя не може да го одобрява. Но другото, което ми се вижда по-съществено като пропуск, е, че тя не може да наблюдава изпълнението на бюджета. Е, добре тогава, питам как се преценява ефективност, без да гледаш как са изразходвани средствата, дали разходите са обосновани или не, дали отговарят на целите и задачите. Изобщо, по отношение на контрола България изобщо не се вписва в международните стандарти и избира някакъв свой собствен път, покрай което ще понесе и негативни последици. Това исках да кажа.